

ПРОГРЕСИВНІ КРОКИ ТА ДОСВІД УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ІНКЛЮЗІЇ

У статті розкрито особливості змісту і організації системи освіти в умовах спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами і дітей з нормативним розвитком. Визначено законодавче підґрунтя інклюзивної освіти, що забезпечує рівний доступ до освіти усіх без винятку дітей. Окреслено діяльність та заходи Міністерства освіти і науки України для підтримки повноцінної реалізації інклюзивної освіти. Досліджено напрями практичної та освітньої діяльності закладів вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» та сучасний стан професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзії. В результаті чого, попри позитивні моменти, визначено і ряд негативних особливостей, зокрема: великий обсяг аудиторних занять теоретичного спрямування; недостатнє використання методів активного навчання; недостатній рівень організації та методичного забезпечення самостійної роботи, науково-дослідної та проєктної діяльності студентів тощо.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, спеціальна освіта, спеціальність, заклади вищої освіти, майбутні вчителі початкових класів, законодавство у сфері інклюзивної освіти.

With the adoption of new laws, inclusive education only begins to gain momentum. And in view of updating the contents of the key professional competences of the teacher, the domestic system of training pedagogical staff faced the problem of restructuring the structure of professional competence.

Modern higher education prepares a competent, competitive specialist in the field of inclusive and special education, capable of carrying out diagnostic, correctional and educational, advisory, research and educational activities in educational, health and social protection institutions.

The article deals with the features of the content and organization of the education system in the conditions of joint education of children with special educational needs and children with normative development. Legislative basis of inclusive education is determined, providing equal access to education for all children without exception. Activities and activities of the Ministry of Education and Science of Ukraine to support the full implementation of inclusive education are outlined. The directions of practical and educational activity of institutions of higher education on the specialty 016 «Special Education» and the current state of professional training of future teachers of elementary school for work in conditions of inclusion are investigated. As a result, despite positive moments, a number of negative features are identified, in particular: a large amount of classroom studies of the theoretical direction; insufficient use of active learning methods; insufficient level of organization and methodological support of independent work, research and project activity of students, etc.

In the period of educational reforms and the introduction of inclusive education, it is not necessary to reject the ideas and achievements of the great humanist Sukhomlinsky in the preparation of future teachers. It is necessary to look for answers to topical issues in his creative works, where the great experience of practical and research activity lies.

It is advisable to study and take into account the experience of other countries, especially their neighbors, who have been ahead of Ukraine in development. This will allow to optimize the training system of highly skilled specialists and, in general, will facilitate the introduction of inclusive education in Ukraine.

Keywords: children with special educational needs, inclusive education, special education, specialty, higher educational institutions, future teachers of primary classes, legislation in the field of inclusive education.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси в Україні викликають певні зміни в освітній політиці: уряд приділяє більше уваги питанням рівного доступу до якісної освіти, поліпшення умов навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Із внесенням змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з ООП до освітніх послуг, закріплюється їх право на освіту і надається можливість здобувати освіту в усіх навчальних закладах незалежно від «встановлення інвалідності». Внаслідок цього виникає необхідність переосмислення змісту і організації системи освіти в умовах спільного навчання дітей з ООП і дітей з нормативним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних питань та проблем впровадження інклюзивної освіти займалися вітчизняні автори: О. Безпалько, В. Бондар, Л. Даниленко, Е. Данілавичюте, І. Демченко, М. Деркач, І. Дичківська, Н. Заєркова, В. Засенко, А. Колупаєва, С. Литовченко, С. Миронова, Ю. Найда, Т. Сак, В. Синьов, Н. Софій, П. Таланчук, О. Таранченко, З. Шевців та інші. Аналіз досліджень свідчить про особливу увагу до проблем освіти дітей з ООП в Україні. Однак, залишається ще багато проблем у пошуку шляхів реформування та оптимізації сфери інклюзивної освіти. Зокрема, нові завдання перед вищою школою вимагають розробки відповідного навчально-методичного забезпечення, підготовки висококваліфікованих, професійно компетентних майбутніх учителів до діяльності в умовах інклюзії. Необхідно забезпечити: якісне та постійне підвищення кваліфікації учителів; удосконалення змісту навчальних програм відповідно до особливостей дитини; налагодження співпраці з батьками дітей з ООП; формування у педагогів відповідних ціннісних орієнтацій, толерантного ставлення до осіб з інвалідністю, мотивації до подальшого професійного вдосконалення та розвитку тощо.

Мета статті – розкрити особливості змісту і організації системи освіти в умовах спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами і дітей з нормативним розвитком. Дослідити законодавче підґрунтя інклюзивної освіти та сучасний стан професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзії в закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Інтегрування дітей з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітній простір України як один із напрямів гуманізації всієї системи освіти є визначальним пріоритетом державної політики і полягає у створенні умов для здобуття учнями якісної освіти відповідно до їхніх здібностей та індивідуальних можливостей. Інклюзивне навчання базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання.

Варто зазначити, що ідея інклюзії в освіті не нова, вона з'явилася в українському суспільстві значно раніше. Так у середині ХХ століття

видатний педагог-гуманіст В. О. Сухомлинський стосовно учнів з психофізичними порушеннями вважав, що «навчати і виховувати таких дітей треба у звичайній школі: повноцінне середовище, що постійно інтелектуально збагачується, – одна з найважливіших умов їх порятунку» [Сухомлинський, 1976: с. 585]. Перш за все – це забезпечення однакових можливостей і умов, уникнення будь-яких проявів дискримінації, навчання разом з усіма у звичайних класах.

«У кожній людині є її золота жилка. Якою б запущеною, безталанною, нездібною до оволодіння знаннями не здавалась дитина, дорогоцінне зерно таланту десь-то приховується під пластами звичайності, посередності, відсталості» [Сухомлинський, 1967: с. 18]. Ці слова видатного педагога освітянам варто взяти за професійне кредо. Адже, результат такого підходу очевидний: більше ста дітей із затримкою психічного й розумового розвитку, які в різні роки навчалися в Павлівській середній школі за часів В. О. Сухомлинського, успішно закінчили її.

Наша держава на шляху реалізації ідей інклюзивної освіти робить свої прогресивні кроки, законодавчо підтримуючи її. Зокрема, Президент України 5 липня 2017 року під час відвідання середньої загальноосвітньої школи № 168 м. Києва, де кожен п'ятий учень з особливими освітніми потребами, підписав Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» від 23 травня 2017 року. Цим законом передбачається розширення практики інклюзивного та інтегрованого навчання у дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку; пріоритетне фінансування та навчально-методичне і матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, що надають освітні послуги таким особам; можливість запровадження дистанційної та індивідуальної форми навчання; надається можливість особам з особливими освітніми потребами отримати психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу, створити для таких осіб інклюзивні та спеціальні групи (класи) у загальноосвітніх навчальних закладах [Закон України про внесення змін..., 2018].

5 вересня 2017 року набув чинності новий закон «Про освіту» № 2145-VIII, який передбачає (статті 19, 20) закріплення права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, отримання ними психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової допомоги, необхідних допоміжних засобів, забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну для реалізації принципу доступності та інші важливі положення [Закон України..., 2018].

У новому законі «Про освіту» також зазначається, що держава має забезпечувати підготовку фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами на всіх рівнях освіти (стаття 19 «Освіта осіб з особливими освітніми потребами»), органи державної влади та органи

Pedagogy

місцевого самоврядування мають утворити інклюзивно-ресурсні центри з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами (стаття 20 «Інклюзивне навчання»).

Завдання щодо активізації впровадження інклюзивного навчання, підготовки педагогічних кадрів та підвищення фахового рівня з питань інклюзивного навчання спеціалістів органів управління освітою, визначені Планом дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р, та Планом заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю до першої доповіді України про виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1073-р.

Забезпечення реалізації конституційних прав на освіту для всіх осіб, незалежно від стану здоров'я та інших особливих потреб, у процесі розвитку інклюзивної освіти на всіх рівнях; виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, інших міжнародних документів, що відображають світові стандарти з інклюзії, соціального захисту та охорони здоров'я дітей, ратифікованих Україною, визначили стратегічну мету в освіті осіб з особливими потребами, спрямовану на їх повноцінну соціалізацію.

На офіційному сайті Міністерства освіти (МОН) створено окрему рубрику про дітей з особливими потребами. Формат рубрики містить нормативно-правову базу, методичні рекомендації, відео- та аудіоматеріали, програми розвитку дітей з особливими потребами, поради педагогам та батькам, вітчизняний та міжнародний досвід.

Типовими штатними нормативами загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України № 1205 від 06.12.2010 р., передбачено посади асистента вчителя, практичного психолога, соціального педагога, лікаря-педіатра, медичної сестри, які можуть забезпечувати додаткову (спеціальну) підтримку дітям з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. У 2015 році Кабінетом Міністрів України врегульовано умови оплати праці асистента учителя інклюзивних класів (постанова 08 липня 2015 р. № 479).

Було розроблено та впроваджено нові спеціалізації, зокрема, спеціальну освіту. Майбутня робота спеціалістів у галузі спеціальної освіти передбачає роботу як в загальноосвітньому навчальному закладі, так і в спеціальному закладі (приватному освітньому закладі, дошкільному, школі, школі-інтернаті), медичних, соціальних, реабілітаційних установах з неповноцінними учнями в розумовому і фізичному відношенні.

З метою удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів відповідно до сучасних тенденцій розвитку загальної середньої та дошкільної освіти, МОН схвалено та рекомендовано

до впровадження у закладах вищої освіти навчальні курси «Диференційоване викладання в інклюзивних класах», «Види оцінювання в інклюзивному класі», «Професійна співпраця в інклюзивній школі», «Лідерство в інклюзивній школі», «Основи інклюзивної освіти», «Інвалідність та суспільство» та інші, які містять тематику щодо етичного спілкування, супроводу, допомоги особам з інвалідністю. Курси розроблялись за участі громадських організацій людей з інвалідністю.

У закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку педагогічних працівників за напрямами (спеціальностями) «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Соціальна педагогіка», уведено навчальну дисципліну «Основи інклюзивної освіти».

Розділ «Основи інклюзивної освіти» включено до навчальних програм для слухачів курсів підвищення кваліфікації на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. Проведено серію навчально-методичних семінарів з питань викладання курсів з інклюзивного навчання у системі післядипломної педагогічної освіти.

Починаючи з 2014 року, МОН України рекомендовано включити до навчальних програм вищів теми щодо особливостей навчання, виховання дітей із синдромом Дауна та розладами спектра аутизму [*МОН України..., 2018*].

Напрями практичної та освітньої діяльності закладів вищої освіти, які готують бакалаврів та магістрів за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта», останнім часом все більше розширюються, враховуючи вимоги Нової української школи та сучасний Стандарт початкової освіти. Так, в *НПУ імені М. П. Драгоманова в Інституті корекційної педагогіки та психології (ІКПП)* на сьогодні діє навчально-методичний центр інклюзивної освіти. Планами роботи кафедр ІКПП передбачено у найближчі роки повністю забезпечити сучасною україномовною навчальною літературою та відповідними матеріалами на електронних носіях усі професійно орієнтовані дисципліни освітніх програм підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів у галузі корекційної педагогіки та спеціальної психології. Розширюється мережа базових освітніх і реабілітаційних установ кафедр інституту. Зокрема, до їх числа увійшли такі відомі в Україні та за її межами центри, як Український медичний центр реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи, Львівський реабілітаційний центр сліпих дітей «Левеня» та інші [*НПУ імені М. П. Драгоманова..., 2017*].

На *факультеті дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* функціонує лабораторія інклюзивної педагогіки (науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор Демченко І. І.), на базі якої студенти мають можливість займатися науково-дослідною роботою. Кафедра спеціальної освіти готує фахівців за освітньою програмою «спеціальна освіта» (логопедія). У результаті студент здобуває одну з таких професійних

Pedagogy

кваліфікацій: логопед, дефектолог, асистент вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням, вихователь дітей з вадами психофізичного розвитку, та може працювати у спеціальному дошкільному навчальному закладі; загальноосвітньому навчальному закладі загального призначення (логопедичні групи); спеціальній загальноосвітній школі; загальноосвітній школі загального призначення з інклюзивним та інтегрованим навчанням; соціально-реабілітаційному центрі; навчально-реабілітаційному центрі; психолого-медико-педагогічних консультаціях різних рівнів [Уманський державний педагогічний університет..., 2017].

Підготовка фахівців в *Інституті людини Київського університету імені Бориса Грінченка* має регіональну освітню спрямованість, яка забезпечує можливість працювати в столичному освітньому середовищі, здійснювати корекційно-педагогічний супровід інноваційної діяльності в системі освіти м. Києва, пов'язаної з активним впровадженням інклюзивної форми навчання дітей з ООП.

В Інституті функціонують центри практичної підготовки: Арт-майстерня для студентів усіх спеціальностей, центр «Логотренажер» для студентів спеціальності Спеціальна освіта (логопедія), Діагностико-консультативний центр практичної психології для психологів. Варто зазначити, що кафедрою спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти вперше в Україні започаткована підготовка студентів зі спеціалізації «Інклюзивна освіта» та «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом».

Кафедра має сертифіковані електронні навчальні курси: «Інклюзивна освіта» для напряму підготовки «Дошкільна освіта»; «Інклюзивна освіта» для спеціальності «Соціальна педагогіка»; «Психологія самосвідомості» для спеціальності «Практична психологія»; «Ігрові технології в логопедичній роботі» для напряму підготовки «Спеціальна освіта (Логопедія)»; «Освітня інтеграція в сучасному світі» для спеціальності «Спеціальна освіта (Логопедія)».

На кафедрі спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти працюють студентські наукові гуртки: «Інклюзивний клуб», «Логопсихологічна майстерня», «Студія досліджень полімодального сприймання», «Студія досліджень складоритму», «Логодидактична студія», «Студія РАС: розлади аутистичного спектра».

На базі Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка створено Дитячий логопедичний центр «Логотренажер», діяльність якого зорієнтована на формування практичних фахових умінь та навичок студентів напряму підготовки «Спеціальна освіта» освітньої програми 016.00.01 «Логопедія». Дитячий логопедичний центр «Логотренажер» – це сучасний логопедичний центр з інноваційним обладнанням, який дає можливість студентам під керівництвом викладачів оволодівати сучасними технологіями компенсаторно-корекційного впливу

на подолання мовленнєвих порушень, розвитку психічних функцій, на яких негативно позначаються мовленнєві порушення дітей, гармонізації їх особистісного розвитку в цілому. Об'єктами компенсаторно-корекційної діяльності студентів та викладачів є діти дошкільного віку та учні початкової школи, котрі мають проблеми широкого спектру мовленнєвих порушень: слухового сприймання, розрізнення, розпізнавання фонем (корекція фонетико-фонематичного слуху), звуковимови, загального недорозвитку мовлення (ЗНМ), затримки психічного розвитку дитини (ЗПР), дислексій та дисграфій тощо [*Київський університет імені Бориса Грінченка...*, 2017].

З вищевикладеного видно, що всі курси та рівні підготовки націлені на те, щоб майбутні педагоги були здатні:

- планувати, організовувати і результативно здійснювати педагогічний процес в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивним навчанням;

- виявляти проблеми навчання і виховання дітей з особливими потребами та вчасно і творчо їх вирішувати;

- володіти методами, прийомами, технологіями роботи з дітьми з особливими потребами, які ґрунтуються на національних традиціях толерантності та емпатії, педагогіці співробітництва, особистісно-орієнтованому підході до особливих дітей;

- здійснювати диференційований та індивідуальний підхід до дітей з особливими потребами, сприяти корекції відхилень різного типу, розвитку здібностей і задатків особливих дітей;

- обирати корекційно-освітні програми на основі особистісно-орієнтованого та індивідуально-диференційованого підходів до осіб з особливими потребами;

- проводити психолого-діагностичне обстеження дітей, аналізувати рівень аномального розвитку дитини;

- співпрацювати з сім'єю, де виховується особлива дитина.

З прийняттям нових законів, інклюзивна освіта лише починає набирати значимості. А з огляду на оновлення змісту ключових професійних компетенцій учителя, вітчизняна система підготовки педагогічних кадрів постала перед проблемою перебудови структури професійної компетентності.

Висновки. Отже, сучасна вища освіта здійснює підготовку компетентного конкурентоспроможного фахівця в галузі інклюзивної та спеціальної освіти, здатного здійснити діагностичну, корекційно-освітню, консультативну, дослідницьку, просвітницьку діяльність в закладах системи освіти, охорони здоров'я і соціального захисту. Та все ж, педагогічні заклади вищої освіти ще недостатньо володіють технологіями підготовки вчителів масової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти, адже забезпечують якісну підготовку педагогів у межах лише окремих нозологій.

На методичному рівні майбутні вчителі залишаються не достатньо підготовленими до роботи в умовах інклюзії. Зокрема, немає досвіду професійного співробітництва з різнопрофільними фахівцями в умовах освітнього інклюзивного середовища, не сформовано вміння управляти одночасно навчально-виховним процесом дітей із різними порушеннями. А з доповненням класифікатора професій новою кваліфікацією – асистент учителя – виникає необхідність розроблення нової професіограми.

У результаті дослідження професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в закладах вищої освіти України визначено низку особливостей, зокрема: великий обсяг аудиторних занять теоретичного спрямування; недостатнє узгодження теоретичного навчання з практичною діяльністю майбутніх фахівців; недостатнє використання методів активного навчання; недостатній рівень організації та методичного забезпечення самостійної роботи студентів; недостатній рівень науково-дослідної та проектної діяльності студентів.

В період освітніх реформ та впровадження інклюзивної освіти, не варто відкидати думки і напрацювання великого гуманіста В. О. Сухомлинського при підготовці майбутніх учителів. Слід шукати відповіді на актуальні питання у його творчих доробках, де криється великий досвід практичної і науково-дослідної діяльності.

Доцільно вивчати та враховувати досвід інших країн, передусім своїх сусідів, що випередили Україну в розвитку. Це дозволить оптимізувати систему підготовки висококваліфікованих фахівців і в цілому сприятиме полегшенню впровадження інклюзивної освіти в Україні. У цьому і полягають перспективи наших подальших розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

- Закон України...*, 2017 – Закон України про внесення змін до Закону України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2053-19> (дата звернення 10.05.2018).
- Закон України...*, 2017 – Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Верховна Рада України: [офіційний веб портал]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page2> (дата звернення 10.05.2018).
- Київський університет імені Бориса Грінченка* – Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <http://il.kubg.edu.ua> (дата звернення 1.10.2017).
- МОН України* – МОН України [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua> (дата звернення 10.05.2018).
- НПУ імені М. П. Драгоманова* – НПУ імені М. П. Драгоманова [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <http://www.ikpp.npu.edu.ua> (дата звернення 5.10.2017).
- Сухомлинвський, 1967* – Сухомлинский В. А. Трудные судьбы. Москва : Знание, 1967. 79 с., С. 18.
- Сухомлинвський, 1976* – Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти томах. Т. 5. Київ : Радянська школа, 1976. 637 с., С. 585.
- Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини* – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <http://fdo.udpu.org.ua> (дата звернення 10.10.2017).

REFERENCES

- Zakon Ukrainy...*, 2017 – Zakon Ukrainy pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro osvitu» [Elektronnyi resurs]. Verkhovna Rada Ukrainy : [ofitsiinyi veb portal]. Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2053-19> (data zvernennia 10.05.2018).
- Zakon Ukrainy...*, 2017 – Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Elektronnyi resurs]. Verkhovna Rada Ukrainy: [ofitsiinyi veb portal]. Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page2> (data zvernennia 10.05.2018).
- Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka* – Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka [Elektronnyi resurs] : [Veb-sait]. Rezhym dostupu: <http://il.kubg.edu.ua> (data zvernennia 1.10.2017).
- MON Ukrainy* – MON Ukrainy [Elektronnyi resurs]: [Veb-sait]. Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua> (data zvernennia 10.05.2018).
- NPU imeni M. P. Drahomanova* – NPU imeni M. P. Drahomanova [Elektronnyi resurs] : [Veb-sait]. Rezhym dostupu: <http://www.ikpp.npu.edu.ua> (data zvernennia 5.10.2017).
- Sukhomlynkyi, 1967* – Sukhomlynskiy V. A. Trudnye sudby. Moskva : Znanye, 1967. 79 s., S. 18.
- Sukhomlynkyi, 1976* – Sukhomlynskiy V. O. Vybrani tvory: V 5-ty tomakh. T. 5. Kyiv : Radianska shkola, 1976. 637 s., S. 585.
- Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny* – Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny [Elektronnyi resurs] : [Veb-sait]. Rezhym dostupu: <http://fdo.udpu.org.ua> (data zvernennia 10.10.2017).

УДК 37(091)(477)-051 Сухомлинський

Наталія Рябоконт

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ОСОБИСТІСТЬ УЧИТЕЛЯ

У статті висвітлено погляди В. Сухомлинського на особистість вчителя, його гуманістичну спрямованість та педагогічну майстерність. Доведено, що справжній вчитель не може жити без творчості, бо педагогічна праця за своєю природою, за внутрішньою логікою немислима без елементів наукового дослідження, вона завжди має бути осяяна світлом теорії, бути джерелом нової думки, нових теоретичних узагальнень. Обґрунтовано, що педагогічну науку вчитель має сприйняти не тільки розумом, але й душею, опанувати природу психічних процесів, і переосмисливши все, створити власну педагогіку, її діючу модель, її закони та закономірності, її методи.

Ключові слова: особистість, гуманізм, професіограма вчителя, етична культура, педагогічний такт.

The article describes the views of V. Sukhomlynsky on the teacher's personality, his humanistic orientation and pedagogic mastery. It is proved that a true teacher can not live without creativity, because pedagogical work by its nature, by internal logic is unthinkable without elements of scientific research, it must always be lit by the light of the theory, be the source of a new thought, new theoretical generalizations. It is substantiated that teacher's teaching should perceive not only the mind, but the soul, to master the nature of mental processes, and redefining everything, to create his own pedagogy, its current model, its laws and laws, its methods.

The work of V. Sukhomlynsky, which made it possible to determine the components of the teacher's citizenship, namely: perception of the personality of his belonging to a society; the need for an individual to act in accordance with the ethical norms of society; the need for self-expression through socially meaningful personality traits; the need to be everywhere and everywhere a person and a citizen. It is proved that VO Sukhomlynsky actually outlined a teacher's profile, which should be a model for young people who chooses a pedagogical profession.